

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SÖNDAGEN DEN 22 JUNI 1919.

ILLUSTRERAD TIDNING

FRITHIOF

GRUNDAVD-**AV**
FRITHIOF-HELLBERG

FÖR KVINNAN OCH HEMMET

HUVUDREDAKTOR:
ERNST HÖGMAN.RED.-SEKRETERARE:
ELISABETH KREY-LANGE.

EN MIDSOMMARBILD. G. Heurlin foto.

EN KUTRYGGIG MAN, KLÄDD I VAD-mal och skinn arbetar sig mödosamt fram genom den oändliga storskogen. Han är ung ännu och hans rörelser äro mjuka och präglade av fjädrande kraft. Allt emellanåt stannar han; står framåtlutad på sina skidor som om han kände frötlhet eller som om han av vindens sus i de snötyngda granarna och av skogens alla förunderliga ljud sökte finna ut närmaste väg genom det väglösa ödet ner till storbygden, där kyrkan reser sig hög och vit nere vid Somsjön och där vigd man predikade söndag efter söndag för en andäktlig menighet.

Sällan eller aldrig kom Paavo Palonen till Edsdalen där kyrkan fanns. Ty vägen var milslång över oändliga myrar, över sjöar och genom obanad storskog. Endast i undantagsfall och när han var rödd och tvungen härtill lämnade han pörtet sitt uppe

Den heliga handlingen.

Av Fredrik Persson.

i gränsskogen ej långt ifrån Norges rå. Ty däruppe levde han ett friare liv än annorstädes när han synade fågelsnarorna inne i storskogen eller satt i eka på den svarta tjärnen, där stora fiskstim lekte mellan säv och vass. Och under långa vintrar kunde han ostörd av någon människa få jaga älg på skarsnö, medan hans hustru sysslade kring de gråa husen där hemma.

Men tidigt i dag hade han fått spänna skidorna på för att styra kosan mot bygden, där han ej varit på år och dag.

Katri, hans unga hustru hade velat det så. Katri hade dag och natt figgt honom om att göra henne till viljes i detta. Och henne måste Paavo lyda. Ty Katri var honom kärare än allt annat — hon som självant följt honom hitupp till ödemarken, fast hon var en ansedd bondes dotter.

Icke utan övervinnelse hade dock Paavo lämnat henne ensam i dag. Skulle han våga delta när Katri var sjuk, låg där blek och blankögd på britsen — och när skogen var mera stygg än på länge. Dag och natt hade nämligen hessa vargljuf ekat mot de böljande åsarna i öst. Och mer än en gång hade det hänt att ljogvis av lurviga bestar kommit över tjärnisen i det blanka månskenet, banat sig väg genom den djupa snön uppför strandvallen och ett ögonblick stannat på tunet under den höga rännan i pörtets omedelbara närhet. Där hade de stått med gristrande

När vi fått rösträtt. Av d:r Lydia Wahlström.

Jaså — fyra mil — fyra mil; han upprepar detta gång efter annan för sig själv — blott Katri kunde vänta så länge — blott hon levde när han kom hem — fyra mil — fyra långa mil fram och tillbaka — och sedan upp genom skogarna, hem till henne som med gråt och ängslan väntade på honom medan vargtjuten ekade i natten.

Herr Olaus föll stönande samman i en stol. Nej, nej, detta fick ej ske. Han fick vara människa mer än präst. Gud skulle nog förstå detta och förlåta.

— Vänta — viskar han hest — vänta.

Finnen hade lagt ner sitt barn och axlat säcken. Stod vid dörren beredd att gå, färdas många mil ytterligare för att söka förmå en annan präst att döpa och begrava.

Hela den natten vandrade Edsdalens präst fram och tillbaka på golvet i sitt ämbetsrum. Och framför honom på bordet låg åter liket av den nyfödde.

Men nere på griftgården arbetade en dödströft man timme efter timme med att gräva en grav. En liten lykta var ställd på en gravsten i närheten, ty månen hade försvunnit bakom gråa drivande snöskyar.

I gråljusningen stod herr Olaus, Edsdalens präst, i full ornat i sitt ämbetsrum. Dopskålen var fylld med vatten och mässboken låg på bordet bredvid barnliket.

Och i närvaro av fadern, den uttröttade finnen, blev barnet döpt och välsignat i den treenige Guds namn just när solens första gyllene strålar gled in genom fönstret. Och såväl officianten som fadern tyckte att av strålarna bildades en helig gloria som smög sig kring barnets finning.

En timme senare blev den lille jordad och Paavo Palonen skottade själv igen graven sedan akten var tillända.

Men innan han fick återvända till sina skogar och till hustrun som väntade honom, måste han med hand på bibeln lova och svärja att för ingen annan än Katri, sin hustru, berätta detta som hänt.

Ty heir Olaus menade att om detta bleve vederligt, kunde han dömas från titel och ämbete.

I den gråa vinterdagen skidade en krokig man med säck på rygg upp genom skogarna mot norr. Gång efter annan mumlade han något och Kattris namn blev allt som oftast nämnt. Blott hon levde nu, levde. —

Paavo knöt fingrarna hårdare omkring skidstavarna och satte farten upp. Långt från norr kommo hessa tjut av hungriga vargar, tjut, som bredde sig i skrämmande valde över de oändliga vidderna, över fjärrn och myrar och ekade mot åsarna fjärran och när.

Jo, jo, hon måste leva! Ty oavbrutet hade han anropat Jumala om hjälp — Jumala, finnfolkets gamle gud som hjälpt vid otaliga tillfällen. Katri skulle leva. Han kände det, visste det. Ty hon skulle bli mor för en mäktig ätt, som skulle bygga otaliga porten uppefter riksdelet, hugga stora sveder och härska över ödemarken.

Hela den dagen arbetade sig nybyggaren Paavo Palonen upp emot sitt pörte. Och timme efter timme tänkte han på Katri och bad ömsom till Gud och ömsom till Jumala om hennes liv och räddning.

Långt fram på natten såg han ett ljus glimta långt, långt borta. Pörtstickan som lyste innanför pörtets glugg för att visa honom väg och berätta att allt stod väl till!

Och den starke nybyggaren sjönk plötsligt samman, knäppte sina stelfrusna händer och grät länge som ett barn gråter.

ANTLIGEN EFTER SJUTTON ÅRS ARBETE ha Sveriges kvinnor fått löftet om full medborgarrätt — senare än de norska, danska, finska, engelska och tyska. Vi ha icke varit omognare än de andra och icke skött vår sak sämre än de; snarare har den svenska rösträttsorganisationen fått tjäna som mönster för andra och särskilt ha de svenska samhällskurserna varit så gott som enastående i kvinnosakens historia. Vår banbrytare, Fredrika Bremer, hör också till banbrytarna för hela den europeiska kvinnosaken, och när vi nu, snarast möjligt, beroende på de svenska kvinnornas offervilighet, skola söka resa hennes staty i vår huvudstad, åtaga vi oss därigenom gälden det även av andra civiliserade länders tack-samhetsskuld till henne.

Man kan då med skäl fråga sig varför vi ha fått vänta längre än många, som icke arbetat för saken med vår intensitet. Orsaken har nog delvis legat i fastheten och vederhäftigheten av våra historiska traditioner. De som länge haft gasbelysning kunna icke vara lika ivriga att få elektriskt ljus, som de, vilka bara haft torrvedsbluss. Att t. ex. Finland efter det ryska enväldets tryck och Tyskland med sin allsidiga statsdyrkan måste reagera genom den mest utpräglade demokrati och individualism, är endast naturligt. Vi som alltid, om också i andra former haft både demokrati och individualism starkare än något annat land i Europa, icke ens England undantaget, vi ha icke känt samma behov av omdaning som andra länder.

Detta är den historiskt grundade orsaken till att vi fått vänta, men det har även funnits en psykologisk — de svenska överklassmännens utpräglade maskulinitet. Jag säger med flit inte manlighet, det vore ett alltför fint ord för någonting, som egentligen är en sammansättning av lika delar okultur, blyghet och brist på psykologi. Det är lätt att genomskåda klumpigheten i det så kallade manliga argumentet mot kvinnans rösträtt: "Vi kan ju inte föda barn och sköta hushåll, men vi gör ju heller inga anspråk på att duga till sådant — varför skola kvinnorna då ävlas att lägga sig i våra göromål!" Men det är inte bara bland obildade män man fått höra denna ologiska jämförelse mellan helt ojämförbara saker. Det är också detta slags syn på kvinnlighet som i all Sveriges överklass alstrat den andliga isolering mellan könen, som inga äktenskap kunnat överbygga och som även utlänningar visat sig ha blick för. Ensamma gå vi i kyrkan, ensamma gå vi på teatern, ensamma uppfostra vi våra barn, utbrast en gång en betydande svensk kvinna. Men efter mannen — despoten och mannen — riddaren kommer lyckligtvis mannen — kamraten och kvinnorösträttens seger påskyndar hans antågande högst betydligt. Framför allt därför att den kommer att tvinga män i allmänhet att lyssna på kvinnornas opinion, emedan denna nu antligen har fått makt bakom sig. För mig ligger betydelsen av kvinnans rösträtt framför allt däri att den utgör ett slags mogenhetsbetyg, ett intyg om kvinnoopinionens och kvinnointressenas likvärdighet med de manliga även inom statens sfär. De välmentade motståndare till kvinnorösträtten, som försökte avkyla vår iver genom att säga oss, att rösträtt var en obefydlighet, som de själva aldrig haft någon nytta av, kunde inte fatta, att det var med den saken som med ord-

narna för våra ämbetsmän: de tala också alltid om att de inte bry sig om dem när de nämligen ha dem, men hade de inte fått dem i rättan tid, skulle det ha skaffat dem sömnlösa nätter. Att sakna dem är en prickning. Vi börja ju redan nu innan rösträtten blivit genomförd känna dess verkningar genom den smickrande uppmärksamhet man visar oss, t. ex. inom tidningsvärlden och vid senaste kommunala val. Vår opinion har i hast fått en betydelse, som vi förut aldrig drömt om. Vi visste på förhand, att det skulle gå så, genom vad vi fått höra av våra medsysstrar i Australien och Amerika, som långt före detta fått rösträtt, men det kändes ändå som en angenäm överraskning.

Men med betydelse följer också ansvar. Detta är inte bara en glädjens dag för Sveriges kvinnor, det bör också vara en självbesinningens dag som aldrig tillförne. Ledarna för Sveriges kvinnliga rösträttsrörelse ha alltid ärligt sökt inpränta, att rösträtten aldrig är mål utan endast medel, även om de inte alltid haft samma åsikt om till vad detta medel skulle användas. För många ter det sig naturligtvis självklart, att den skall användas i de olika partiernas tjänst, men jag kan inte instämma i den uppfattningen. Stundom är jag rentav frestad att tänka, att vi gärna kunde undvara rösträtt, om den bara ger oss samma betydelse för det politiska livet som nollorna få efter ettorna. Vad jag livligt önskar är att kvinnorna i stället på ett eller annat sätt måtte kunna komma att verka som sprängbilar, som den oberäknliga faktorn, som ett tillfrasslande element för partilivet. Till en viss grad kunna de ju, om de nämligen ha mod att behålla sin kvinnliga blick, verka på det sättet även inom sina respektive partier, men det är dock fara värt att de där genom sin brist på vana och färdighet allt för starkt komma att låta sig imponera av sina manliga partikamraters högre vetande. Lyckligtvis finns det emellertid bättre sätt att söka sudda ut partifanatismen. I en liten skrift om Kvinnans ansvar inför nya rättigheter har rektor Richard Steffen pekat på några utvägar, av vilka jag tar fasta på två:

1) att kvinnorna inom varje valkrets röstade endast på de på listorna uppsatta personer, för vilka de ha förtroende, eller också
2) att kvinnorna bilda ett särskilt parti, bestående av både män och kvinnor och med eget program där huvudvikten ligger vid demokrati på försoningens grund i stället för på hatets.

På det förstnämnda sättet har jag själv brukat rösta vid de kommunala valen i Stockholm. D. v. s. hade jag att välja mellan en lista med högerns utpräglade egoistiska klassintressen och en med liberalernas mest ideella och sakkunniga personligheter, så röstade jag på den andra listan. Men hade vänstern inom min valkrets endast obetydliga personer att bjuda på, medan högern främst hade satt verkligt moderata namn av på samma gång vederhäftig och idealistisk klang, då röstade jag utan tvekan på denna senare. Jag vet män, som vid de senaste valen av samma grunder till och med ha röstat på tvåårslistan med högern och på fyraårslistan med vänstern.

Här svarar man mig nog, att detta är höjden av ansvarslöshet; det låter ju som om jag inte visste om de kommunala valens

Möbelyger = Bomullstyger = Gardiner
Hemvävda, starka och vackra. * Konstfliten, Göteborg.

TAPETKOMPANIET
Katarinavägen 7, STOCKHOLM
R. T. 9905. Telegr.-adr.: Tapetkompaniet.

Säljer bästa T A P E T E R över hela riket. Största sortering av modernaste in- och utländska kvaliteter till lägsta priser. Begär omgående prover från oss. Till landsorten mot postförskott eller efterkrav. Bästa inköpskälla för målare och större förbrukare.

nära sammanhang med de politiska, speciellt i de större städerna, där stadsfullmäktige väljer till första kammaren. Och hur mycket värre är det då inte att uppmana till en dylik ansvarslöshet i fråga om de politiska valen! Men härvidlag får man först och främst komma ihåg, att de vederhäftigaste och mest ideella personligheterna alltid äro de minst partifanatiska; vill man bli av med partityranniet, så sker det säkrast genom att alla de olika partierna få fram sina till karaktär och intelligens starkaste personligheter, dessa som av programmen endast taga de stora linjerna. Vidare är jag kättersk nog att ha mycken liten tro på partilinjer och lagars förmåga att omdana det mänskliga livet i dess djupaste grunder, annat än om dessa partilinjer och lagar verkligen växa fram ur hela folkets innersta behov. Varken de besittandes herravälde, eller vår splitternyaste galenskap proletariats diktatur, kunna hos oss få någon längre varaktighet, därtill är vårt svenska folk alltför genomträngt av sunda samhällsinstinkter, tack vare vår historia och vår orubade ståndscirkulation, varmed bara

Svenska flaggans dag.

1. Fanborgen på Stadion. 2. Studenterna intåga på Stadion. 3. Konungen överlämnar flaggan till folkskolorna. 4. Dr. Brandel talar till ungdomen på Riddarhustorget.

Pressfotobyråns foto.

Norges och Danmarks kan mäla sig. Jag är överlygd om att inte ens statens överlagande av produktionsmedlen djupast sett hos oss skulle komma att verka det upphävande av den enskilda äganderätten eller de förändringar i privattlivet, som vi vänta. Både den förskräckelse högern hyser för en dylik förändring och de himmelsblåa förhoppningar socialisterna fästa därvid äro hämtade från det överskattande av det ekonomiska livets betydelse, som är så naturligt för alla genuina klasspartier.

Än försvaret då? Ja, ha inte krigets lärdomar här kastat om begreppen så till den grad, att knappast sten på sten står kvar av hela det gamla militära systemet. Ha vi inte börjat fundera på att förvandla slagskeppen till passagerarbåtar, och ha vi inte litet var börjat tvivla på den allmänna värnpliktens allenasaliggörande verkningar?

Och här ha vi en tredje orsak varför politiskt otränade personligheter just i dessa tider inte borde behöva dra sig för att gå sina egna vägar. När man genomläste de olika partiernas senaste program, hade man en stark känsla av att de voro så obestämda och svävande, att de allesammans nära nog gingo ut på ett och detsamma, nämligen nödvändigheten av demokratisering. Men när det sedan gäller de lagar, som måste bli de närmaste följderna av demokratiseringen, då lämnas vi åt den hopplösaste förvirring. Vår politik bestämes nämligen nu i högre grad än någonsin av världspolitik; både försvaret, socialpolitiken och de brännande religiösa frågorna inom vårt land äro beroende av det europeiska läget inom alla dessa områden, och partierna kunna därför knappast mer än treva sig fram från den ena månaden till den andra. Om högern i år ännu håller på allmän värnplikt, statskyrka och fri arbetsdag, kan den måhända redan nästa år bli tvungen att i nödfall försvara yrkeshär, frikyrka och normalarbetsdag, varvid vänsterpartierna naturligtvis antingen de vilja eller inte måste hitta på något mera radikalt för att inte misstänkas för efterblivenhet.

Som synes har jag ingen större vördnad för partilivet, och ändå tvivlar jag på möjligheten av att på det förstnämnda sättet kunna åstadkomma någonting under nuvarande förhållanden. Dels kan man inte begära, att kvinnornas personkänedom utan partiledning skulle kunna bli synnerligen stark, dels kan det hända, att de mera obstinata kvinnorna inte vore nöjda med någon av de övriga partierna på listorna uppsatt person. Och slutligen är det proportionella valsättet ett lotteri, som kan förete alla möjliga slags överraskningar, i fall man inte kan gå i samlad trupp. Därför tror jag den politiska klokheten fordra, att kvinnorna tills vidare bilda ett särskilt, av både män och kvinnor bestående demokratiskt samlingsparti på försoningens i st. f. på hatets grund, d. v. s. av religiös, social och filantropisk natur, ett parti som framför allt lägger an på att rösta på personer och inte på papperslappar. Jag upprepar Steffens ord: "Det är ingen olycka för ett land att ha flere partier, men det är en bestämd olycka att endast ha två stora, mot varandra intensivt fientliga partier", baserade huvudsakligen på klassegoism, som högern och socialismen ovillkorligen äro. För övrigt ha vi ju redan ansatser till ett fjärde parti, dels i Carl Lindhagens humanitära sammanslutning i det av Natanael Beskow grundade Förbundet för kristet samhällsliv, vars syfte är att söka tillämpa Jesu evangelium på samhällslivet. Om detta sistnämnda förbunds program tror

jag i själva verket att de flesta neutralt sinnade kvinnor lätt skulle kunna ena sig.

Man säger oss kanske nu från liberalt håll, att liberalismen inte är något klassparti, det är sant, såfällvida som den huvudsakligen representerar en samhällsklass nämligen den lägre medelklassen, som är så alldeles utan "klassmedvetenhet", att en del därav tenderar att gå upp i arbetarklassen, medan en annan del bara strävar att snarast möjligt komma upp mot höjderna. Liberalerna skulle nog också vilja tillägga att de fylla just de fordringar på en försoningens demokratisering, som jag ställde på ett eventuellt kvinnoparti. Det liberala partiet är ju till för att utjämna partimotsättningarna mellan de andra, det har ju samma uppgift som klädeslisterna i våra dubbelköror eller buffertarna på våra järnvägsagnar, och jag har alltid undrat över högerpartiernas kortsynta jubel, när vänstern lidit ett nederlag, som de säga, även om detta bestått däri, att socialisterna vunnit vänsterns platser. Högern borde ju i sjället i sitt så kallade samhällsbevararintresse vara glad åt existensen av ett mellanparti, som hindrar skarpa brytningar. Och ändå vågar jag inte gå in på att det liberala partiet gör ett nytt parti onödigt. Jo möjligen på det villkor att så gott som alla kvinnor ginge in däri och därigenom tillförde partiet en så stark numerär och en så stark fond av sund konservatism, att de gamla åttiotalsdogmerna fölle bort och partiet finge mod att bli ett verkligt centerparti fullt självständigt åt båda sidor. Men jag är inte säker på att det nuvarande liberala partiet skulle vara riktigt tacksamt för en dylik masstillströmning. Som det nu är, måste jag alltiämt till Sveriges kvinnor i förhållande till partipolitiken säga med skalden:

"Var lagom ödmjuk mot den allmakt som är Zevs" D. v. s. tro inte att hö-

Villan i månljuset.

FÖRSOMMARNATTEN SKINER,
drömmande ljus och stilla,
höljd i vita syrener
slumrar en månlyst villa.
Fönsterna tomma stirra,
lövet prasslar i vinden,
och i halvdunklet ångar
trädgården ljumt mot grinden.

Blickar, som en gång möttes,
handslag, som en gång brände,
läppar du kysst och röster,
som i ditt hjärta fände
ungdomens eld och gnista —
allt, som har lyst och brunnit
— längesen borta är det,
likt en dröm, som försvunnit.

Här som din längtan vandrat
fordom så ljus och trägen,
nu som en vilsen skugga
fladdrar den trött på vägen.
Tyst som en vålnad stiger
månlyst ur dunklet en villa —
hjärta, var har du hemma,
när blir din oro stilla?

HANS DHEJNE.

gern har monopol på fosterlandskärlek eller vänstern på humanitet eller socialismen på att representera "Sveriges arbetande folk", som termen lyder i de kretsar, där man icke har nog kultur att räknasjälsarbete, som arbete. Och fall inte till föga för männens starkare politiska initiativkraft och tekniska förmåga! Sådana egenskaper låta tyvärr ganska väl förena sig med en påfallande själslig torka, vilket allra bäst framträder just i det proportionella valsystemet, alltför invecklat men också alltför själlöst i sina verkningar, för att en kvinnlig hjärna skulle ha kunnat tänka ut det. Det är proportionalismen, som egentligen har skapat den nutida svenska partipolitiken med dess mekanisering och skräck för utpräglade personligheter, tills riksdagen fått den föga respektgivande prägel den nu har. Det är därför jag också ville, att det blivande nya partiet först och främst uppsatte proportionalismens avskaffande på sitt program.

I själva verket tror jag, att även många av våra mest utpräglade partimän skulle draga en lättadens suck, om kvinnorna med eller utan eget parti kunde införa lite mera sunt förstånd, lite mera ren mänsklighet och idealitet i politiken. Vi ha förutsättningar att göra det, inte därför att vi stå moraliskt högre, utan därför att vi ha så mycket av vad Ellen Key kallar vår kvinnliga vildhet. Det är inte bara i skyttegravarna, som män uppfostrats till nummer i ledet, de ha vänjt sig vid att förstatliga allt: osedlighet, dryckenskap, spelraseri och slagsmålsdrift, ända tills man inbillar sig att dessa saker voro normala och naturliga, bara de kunde pressas in under rubrikerna reglementering, "system", statslotteri och krig. Resultatet ha vi sett: all denna omoral har blivit så konstrikt satt i maskineri, att ledarna till sist glömt att trycka på de knappor, som skulle bromsa, och så ha de lössläppta krafterna slutligen rusat emot varandra som två lokomotiv utan förare i mörka natten. Man är nu trött vid detta tillstånd, man börjar längta efter andra värden än de materiella, och här ha vi säkert innersta orsaken till att man överallt börjat kräva kvinnornas medverkan vid uppbyggandets arbete.

Skola vi kunna upptaga det oerhörda ansvar, som vilar på oss i detta ögonblick? Länge nog ha kvinnorna, vad det offentliga angår, levat i en själviskhet, som osökt påminner om Dostojevskis bittra ord: "Det är förunderligt med vilket fålamod man bär andras olyckor". Skola vi nu verkligen vara i stånd att upptaga vår andel av det offentliga livets bördor? Om vi mäktade det, så kommer detta att bero på att vi uppleva det personliga starkare och intensivare än mannen och att vi därför borde kunna arbeta på vad Sverige nu bäst behöver — personlig kultur.

Men härtill fordras vida djupare blick för vårt eget väsen än den som den manliga uppfattningen velat tvinga på oss. När jag här vågat uppmana kvinnorna till självständighet, så innebär detta endast en uppmaning till dem att helt våga vara sig själva, att våga tro på kvinnlighetens styrka och värdighet. Men denna ligger framför allt i vår naturliga läggning åt religiositet, åt vördnaden för det heliga i djupaste bemärkelse. Först om vi göra allvar härav, kunna vi i denna hatets och blodutgjutelsens tid sprida den kärlekens anda, som Jesus evangelium nedlagt i våra sinnen. Och först då kunna vi bli för Sverige vad Sverige kräver av oss.

• **Hjälp åt en svensk utpost i Ryssland.** • *Gammal-Svenskby lider bitter nöd.* •

Vi ha mottagit följande behjärtansvärda upprop, som vi med nöje införa.

UNDER DE GÅNGNA KRIGSÅREN HA knappa underrättelser nått vårt land från den lilla kolonien av svensk stam nere i Gammal-Svenskby i Ukraina. I början av maj i år hemkom förvaltare Anders Nilsson från en i december förra året anträdd resa till Ukraina, varunder han även på ärkebiskopens uppdrag under en tid vistats i Gammal-Svenskby, bl. a. för att överlämna en liten för våra landsmän där nere insamlad gåva. I den mån de meddelanden hunnit bli kända av allmänheten, som herr Nilsson haft att lämna om den svenska koloniens öden under dessa år och om de stora svårigheter, som den vid tiden för hans avresa syntes gå till mötes, ha dessa meddelanden icke kunnat undgå att väcka den varmaste sympati och den livligaste medkänsla för våra stamfränder nere vid Dnjeprstränder och villighet att på något sätt bispringa dem.

Först ha de under det 4-åriga kriget fått deltaga lika aktivt i detta som deras grannar i de ukrainska byarna. Deras bästa kreatur liksom spannmål och andra produkter ha rekvirerats till låga priser. Häröver klaga inte våra landsmän. De ha villigt burit alla pålagor, lydiga den lag, som förr så länge skyddat dem. Vad de däremot inte kunde bära, är det bolsjevikiska ok, som efter krigets slut åtskilliga gånger legat så tungt över deras samhälle. Så t. ex. plundrades redan i fjol på våren hela det svenska häradet på kläder, skor och inventarier av allehanda slag och penningar utpressades till ett belopp av 60.000 kronor. Härav kommo 20.000 kronor på svenskarnas lott, och det fordrades i kontribution betydligt större summor än de kunde komma ut med.

Genom tyskarnas inmarsch i Ukraina under sistlidne sommar gjordes villkoren åter något drägligare. Denna frist var emellertid inte lång. Då tyskarna på hösten lämnade Ukraina, återkommo de svåra förhållandena i ännu större utsträckning än förr.

1. Typisk gård med storkbo. 2. Tvenne soldater som deltagit i kriget. De äro bröderna Jakob Ufas och Karl Gustav Ufas. Den förstnämnde stupade på Kaukasiska fronten. 3. En fredlig bild från bygatan. 4. Fru Emma Skarstedt Hoas med sina barn när hennes make Kr. Hoas var i kriget. 5. Petter Buskas med sin familj. Denne

Då det för närvarande är uteslutet att kunna giva någon omedelbar hjälp, och då den hjälp som de framför allt behöva är ett verksamt bi-

stånd i sin kamp för att trots den isolering, vari de leva, bevara svenskheten, vore det måhända nu ett gynnsamt tillfälle att söka bilda en fond, tillräckligt stor för att med sin avkastning för all framtid trygga svenska språkets bibehållande i skolundervisning och gudstjänstliv. Härmed skulle också det mål nås, för vilket våra blods- och trosfränder där nere under så många år på eget initiativ uppoffrande strävat.

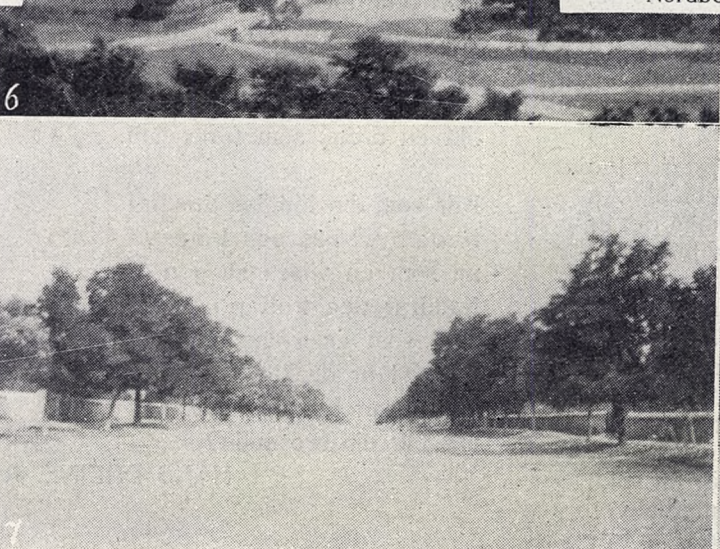
På grund av de ovissa förhållandena i Ryssland kommer fonden att förvaltas i Sverige och inga medel utsändas, utan att garanti förefinnes för, att de verkligen komma våra landsmän till godo för det avsedda ändamålet. Efter insamlingens avslutande bliva räkenskaperna granskade av Sveriges allmänna revisionsbyrå, varefter fonden kommer att för framtida förvaltning jämte en gåvobok med alla givarnas namn överlämnas till Uppsala domkapitel. För att åstadkomma en sådan fond, som för att fylla sitt mål inte borde understiga 100.000 kronor, vädja vi härmed till hela Sveriges folk att på allt sätt stödja det behjärtansvärda företaget. Skulle tillräckligt stora summor inkomma torde, sedan Gammal-Svenskbyns behov i första hand blivit tillgodosedda, hjälp och stöd också böra lämnas åt de äventyrligt svårt hemsökta svenska utposterna på estländska kusten och uti Rigabukten. Det för insamlingen bildade arbetsutskottet består av pastor Axel Lutteman, ordförande, förvaltare Anders Nilsson, sekreterare och direktör Claes Virgin, ledare av insamlingen och handhavare av dess finanser.

Gåvor torde benäget insändas, märkta "Gammal-Svenskby" till direktör Claes Virgin, 51 Kungsgatan, Stockholm. Teckningslistor kunna rekvireras under samma adress.

Stockholm den 6 juni 1919.

Undertecknarna av detta upprop, vilkas namn vi av utrymmesskäl nödgas utesluta, utgöras av närmare ett hundratal representativa svenska män och kvinnor med prins Carl i spetsen.

RED.

Carl G. Laurins nya essaybok.

EN LJUSLYNT OCH UNDERHALLANDE sommarbok med många fina tankar och kvicka infall! "Människor" är det rymliga och svävande ord Carl G. Laurin satt som gemensamt namn på sina elva väl träffade porträttstudier. Detta epitet bör givetvis läsas "undantagsmänniskor"; liksom vi självfallet i tankarna placera ett "över" framför det "människor" Ellen Key valt som boktitel på sina essayer om Goethe och diktarparet Browning. Ty det är naturligen ingalunda folk av andlig medelklass och vardaglighet Laurin ägnat sitt psykologiska intresse och klipska studium. Det är tvärtom några av hans äldsta och närmaste vänner, flera tyvärr redan gångna till Hades, vi finna avbildade här, intimt och minnesvarmt sedda, men i regeln icke utan kritisk blick. Som dessa personer höra hemma inom det offentliga livet och bära mycket kända namn, skola den kloke iakttagarens, den kunnige kännarens studier över dem säkert röna en livlig uppmärksamhet.

Denna volym rymmer så pass olikartade figurer som t. ex. Carl Larsson och Claes Lagergren, G. B. A. Holm och Hjalmar Söderberg, och man kan inte låta bli att halvt beundrande förvånas över smidigheten i lynnet och den psykologiska sakligheten hos Laurin, som förmått att hjärtligt uppskatta dem alla, facksamt förståt vars och ens goda egenart, karaktärisera hans individualitet och ramen kring denna. Laurin äger den fördomsfria och intelligenta nyfikenhet på mänskliga typer, som är en ganska sällsynt kulturegenskap här i landet, och han saknar alldeles vår svenska böjelse att ondgöra oss över aparta företeelser och kuriösa drag hos våra medvandrare.

För min del sätter jag främst just de fyra antydda essayerna, jämte en vackert formad uppsats om Oscar Leverin, en fin och sann teckning av en bland de kanske inte alltför många ädla personligheter, som trivs i för-

fattarskepnad. En ypperlig studie är också bilden av G. B. A. Holms mäktiga och skrovliga chefsgestalt, den fruktade "hövdingen", som under mer än trettio år ledde den stora firman P. A. Norstedt & Söner, där som bekant även Carl Laurin är intresserad sedan ungdomen och hans bror Thorsten är direktör. Författaren påvisar osökt några gemytliga och älskvärda sidor hos denne brutalt barska kärnkarl men döljer inte, att Holms fränstötande egenskaper voro i majoritet, när han umgicks med människor i arbete och affärer.

Helt andra färger, mjukt skiftande och förlonade, möta oss i den påvliga kammarherren markis Claes Lagergrens minst sagt charmanta uppenbarelse. Det fullständiga och roande sätt, varpå Laurin redogör för denne mans högst ovanliga utveckling och karriär, torde bli välkommet för många läsare, som äro nyfikna på greve Lagergrens livshistoria men hittills haft endast få magra fakta att hålla sig till och av dem konstruerat upp ett fämligen fantastiskt lyckoriddarideal. Essayen om Claes Lagergren är hållen i en föremålet lämplig ton av sirlig elegans och ridderlig känsla. Mycket spirituellt, mycket skickligt har ett varmt förstående för den anomaliska typen blandats med en liten knappt märkbar ironi, vars frånvaro här vore en brist och som väl utgör den sanna, beprövade vänskapens finaste krydda.

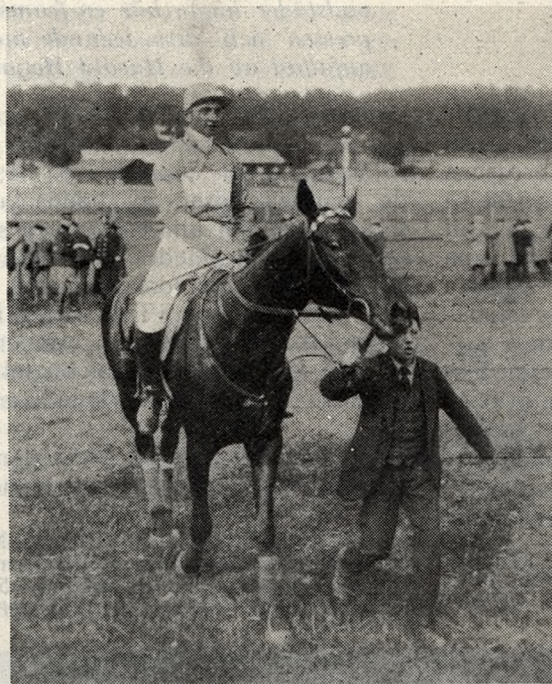
Laurins nya bok bär, liksom sina föregångare, också formellt sin vitale författares

personliga lynesdrag. Det anekdotiska, infallsrika skrivsättet, ibland något för nyckfullt slingrande, är så mättat laurinskt som gärna möjligt. Man har ett levande nöje av framställningens verve och artistiska behag — därför blir man ganska bryskt störd av de onödigt inkrånglade vändningar och små syntaktiska snedsprång, som förekomma här och var men som förhända måste finnas hos varje riktig causeur och berättarglad memoarförfattare.

Denna bok hyllar med nära nog antik hänförelse Vänskapen som en av tillvarons starka och milda makter, den bästa hjälpen till att leva. I överströmmande vänligt ljus äro nästan alla dessa intressanta män uppfattade och tecknade, och deras porträtt — ett par i omofiverat övernaturlig storlek — vitna om Carl Laurins lyckliga och fruktbara gåva att kunna älska och uppriktigt beundra, om hans motvilja för snällt hjärtelag och grinigt omdöme. Hans lynes botten är optimism; en tidigt utvecklad intellektuell skepsis har emellertid fullständigt räddat honom från den flacka uppfattning av människor, som eljes ingen äkta optimist undgår, och skänkt honom ett kritiskt sinne, som läsaren alltid känner närvarande, även då det icke direkt kommer till orda.

Samspråka med många människor och läsa många böcker — detta är väl kort uttryckt, vad Laurin anser värdefullast i livet, och hans präktiga, karaktäristiska arbeten intyga med vältalighet, hur nitiskt han ägnat sig åt bäggedera. Vad man saknar i hans författarskap är spår av ensamheten och tystnaden, och ibland kan ett visst slags läsare önska, att Carl Laurin hade fått livet av sin kära vän Hjalmar Söderbergs meditativa lättja. Men — då vore han ju inte den han är, en sällskaplig, generös givare; och vår litteratur har kanske redan alltför många, som sitta stilla och titta på sin navel.

ERIK NORLING.

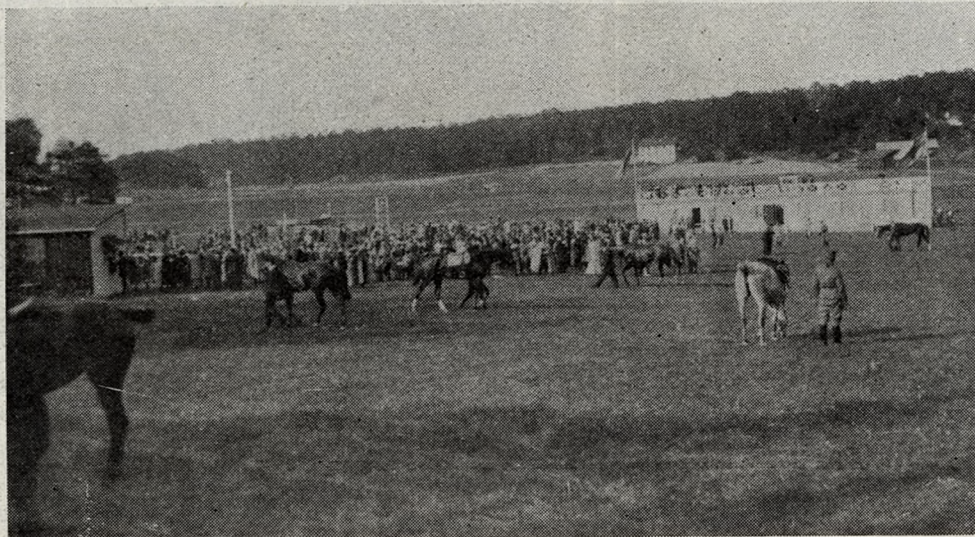

Från löpningarna på Järvabanan. Löjtnant Ahlgren vinnare av Gyllene hästen. Th. Modin foto.

Kvinnliga Yrken. Vägledning utarbetad av sakkunniga under redaktion av Aina Hamilton. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners Förlag. Föräldrar med bekymmer för vad deras döttrar skola bli och unga flickor, som se sig om efter ett arbete, kunna i denna vägledning finna många värdefulla råd. Bortåt ett femtiotal kvinnliga yrken behandlas i den lilla boken, och som i varje särskilt fall sakkunskapen tagits i anspråk, får man ett mycket starkt intryck av upplysningarnas vederhäftighet. Men icke blott vägen till yrket, löneförhållanden och framkomstmöjligheter ha tagits med i artiklarna, i flera av dem förminner man tvärs igenom torra fakta en personlig klang i rösten, det är kvinnan, som älskar sitt arbete, som har ordet och som gärna vill lära andra att göra detsamma. Helt naturligt är detta för dem som behandla humanitära uppgifter såsom läkarens, sjuksköterskans, barnmorskans, ledarinnans för barnträdgården — Maria Mobergs uppsats om barnträdgården t. ex. är sällsynt varmt mänsklig — men även de som skriva om mera trivialt praktiska yrken som modistens eller sömmerskans ha lyckats visa en sida av sitt arbetes adel. Det bör verka stimulerande på en ung kvinna att läsa om vad andra kvinnor utträttat och om den framgång de haft. Ty flera av författarinnorna ha varit banbrytande på sitt område.

Boken kan rekommenderas åt både unga och gamla även ur den synpunkten, att den ger en ganska allsidig bild av den svenska kvinnans arbetsinsats i samhället utom hemmets värld.

ETH. K.

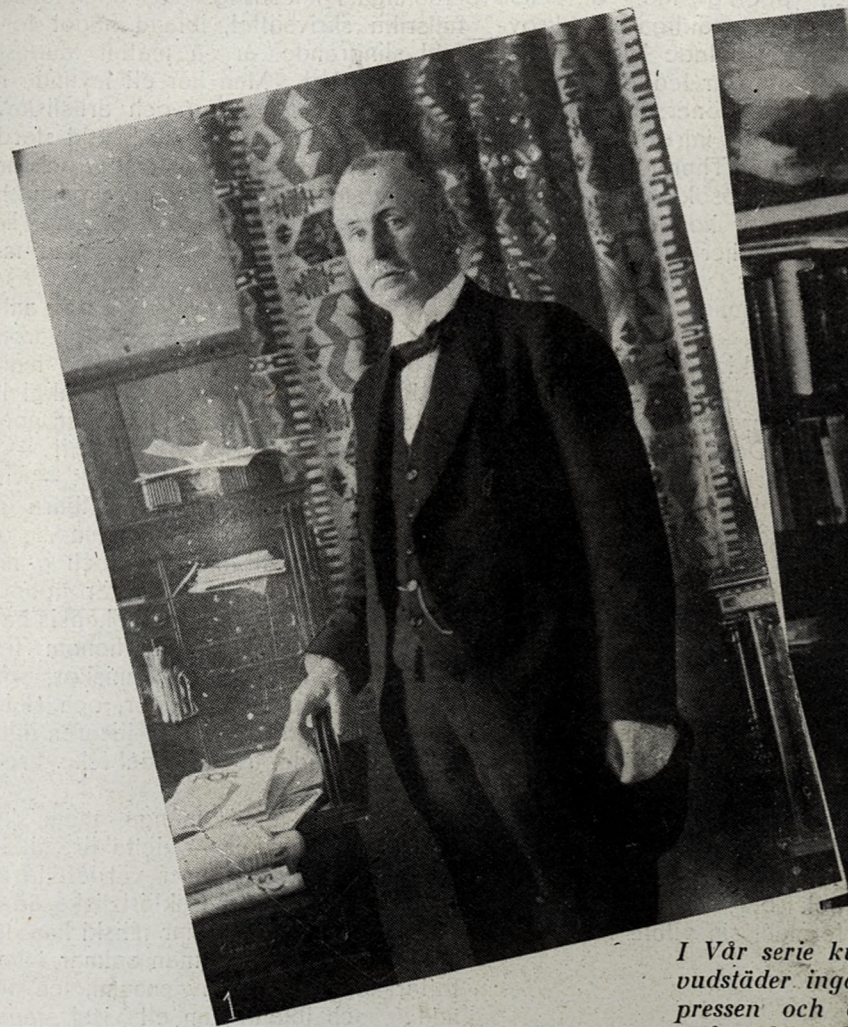

Den nya Järvabanan sedd från sadelplatsen.

Guld med fäljknivar. Berättelser om svensk-amerikaner i U. S. A. av Inge Lund. Ahlén & Åkerlunds Förlagsaktiebolag Stockholm. Var det icke kejsar Nikolaus I, som grundade en idealby för sina soldater, där allt var tillrättlat efter linjal och bokstavligen alla yttringar av mänskligt liv föreskrivna efter militäriskt reglemente? Lustigt nog kommer man att tänka på det ryska koloniförsöket, då man läser Inge Lunds skildringar av svenskamerikanernas vardagsliv i en liten förstad till Boston. Skillnaden är bara den — men det är en mycket viktig skillnad — att i det fria Amerika är det konventionen, den allmänna demokratiska andan som föreskriver lagarna, och genom den uppnås en likformighet, som förefaller nästan döväande enformig. Men dessa människor, som kastat sig in i en osäker kamp för brödet, ha då de uppnått ett visst materiellt välförstånd skaffat sig en trygghet, som tillfredsställer dem. De trivas och som ett plus i tillvaron ha de sina ideella intressen, huvudsakligen kyrkogång och biblioteksbesök. I denna strävan efter att lyfta sig upp ur vardagen mötas nordiskt och anglosaxiskt kynne.

Om man uppmärksamt läser Inge Lunds bok får man ganska noga reda på hur svenskamerikaner ha det, och det kan vara intressant nog. Men om människorna själva, om deras inre och förutsättningarna för att de blivit sådana kuggjul i en stor statsmaskin, som de framställas, söker man fåfängt upplysning. Människoskildringen är svag och stilen lider av en oförfärad banalitet, som om den är avsiktlig, är ett avgjort missgrepp av förf.

ETH. K.

I Vår serie kulturskildringar från Skandinaviens huvudstäder ingår här en framställning av Stockholmspressen och dess ledande män, objektivt och löjligt avfattad av d:r Harald Heyman. Skildringen avser

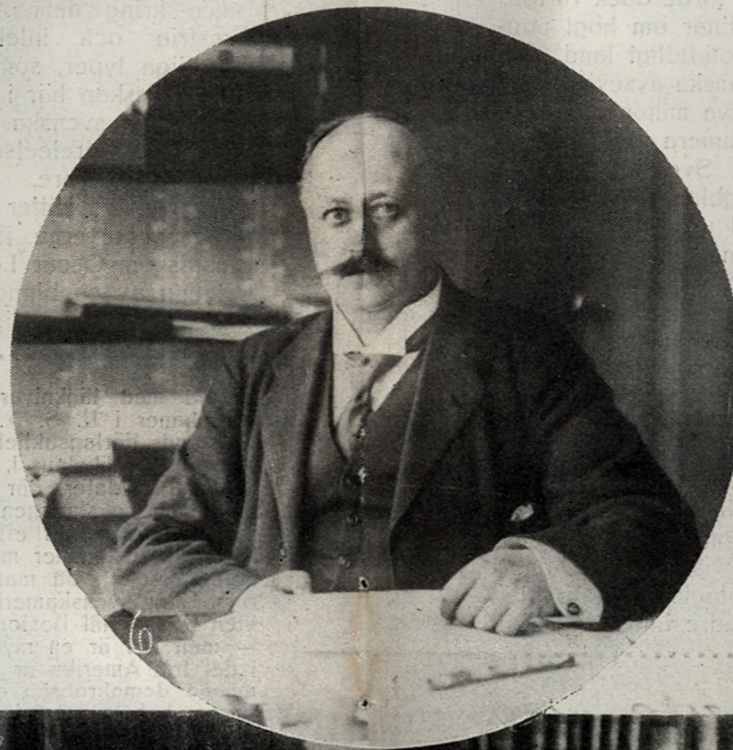
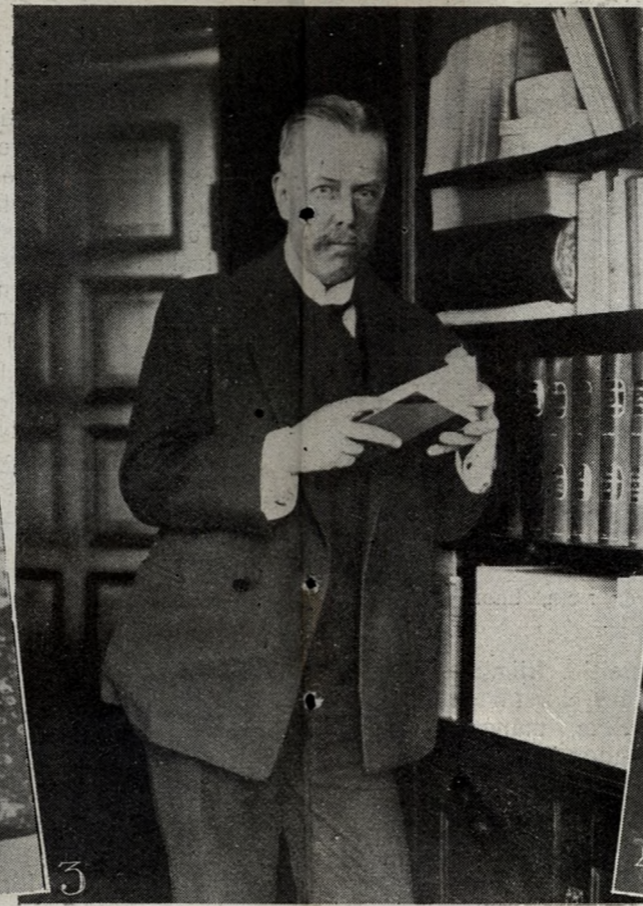
ETT TILL NÅGRA KORTA RADER BEGRÄNSAT försök till redogörelse för de väsentliga dragen i den nu levande och verksamma Stockholmska dagspressens karaktär och fysionomi måste av flera skäl möta rätt så stora vanskligheter. Uppgiften underlättas icke av ett för dessa spalter gällande krav på en framställning, som icke grundas på partipolitiskt ställningstagande. Det behövs ju icke påpekas, huru oskiljaktigt huvudstadspressen i grund och botten är bunden till skedets politiska historia. Stockholms dagliga tidningar verka alla i den dubbla egenskapen av informations- eller nyhetsorgan och politiska kamporgan, som mer eller mindre konsekvent arbeta för förverkligandet av bestämda politiska partiernas ideal och befordrandet av deras intressen. En opolitisk exposé måste därför reduceras till påtaglig yllighet.

En tidning är en värld i smått, vari rent andliga eller intellektuella faktorer, vilkas insats icke kan karak-

täriseras som annat än blott och bart allmänmänsklig, samverka med mera materiella, t. ex. ekonomiska och tekniska — och även dessa måste här förbigås. Utom de generella drag av tidens kultur — och okultur — som komma till uttryck i varje större eller mindre tidning, har man således att räkna med, utom parliväsen av olika slag, personlig egenart, teknik, material m. m. — allt element som i tidningarna ingår i en ändlös mängd ofixerbara kombinationer. Under de givna omständigheterna kan här svårligen bli tal om stort annat än ett antal ej alltför fast hopfogade antydningar.

Den svenska pressen har sedan gammalt rykte om sig för redbarhet och självständighet, och detta heders-

1. Otto von Zweigbergk (Dagens Nyheter). 2. Albert Engström (Strix). 3. Helmer Key (Svenska Dagbladet). 4. E. B. Rinman (Stockholms-Tidningen). 5. N. P. Ollén (Svenska Morgonbladet). 6. Torsten Fogelqvist (Afton-Tidningen). 7.

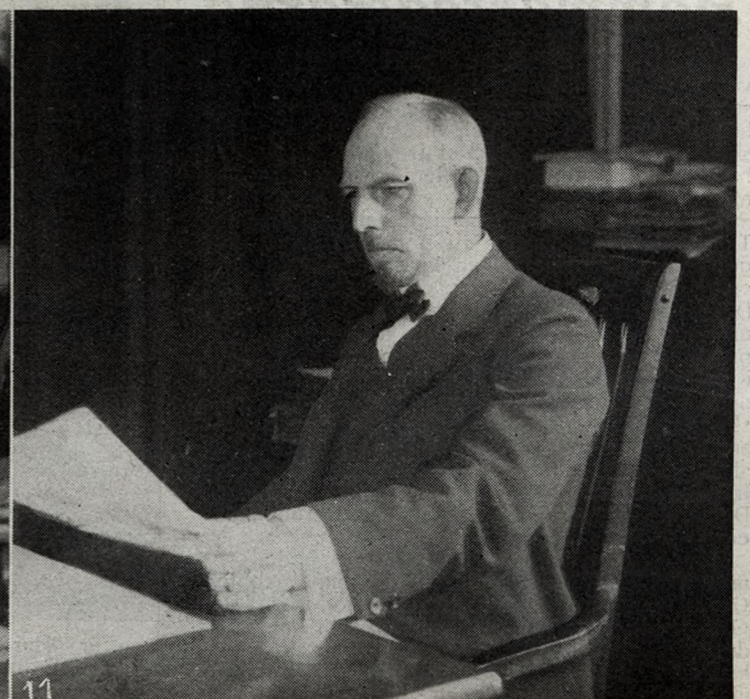
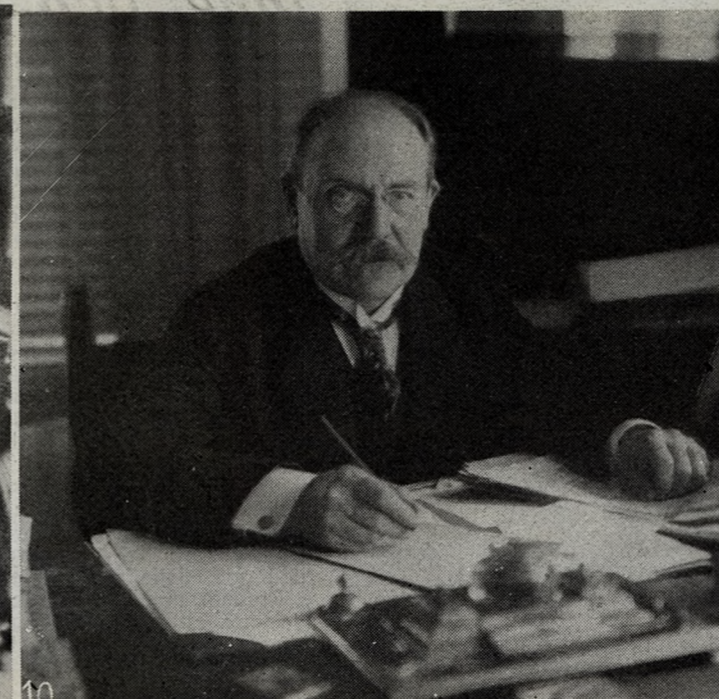
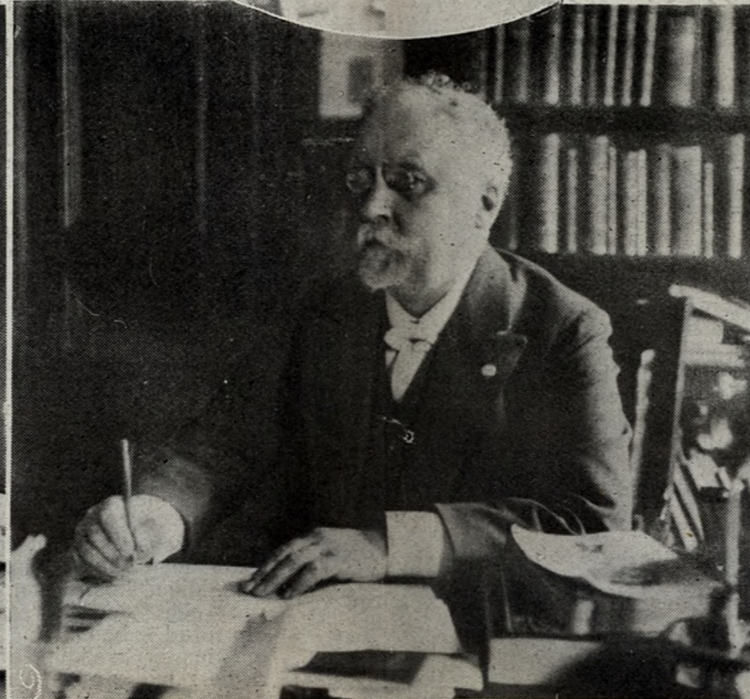

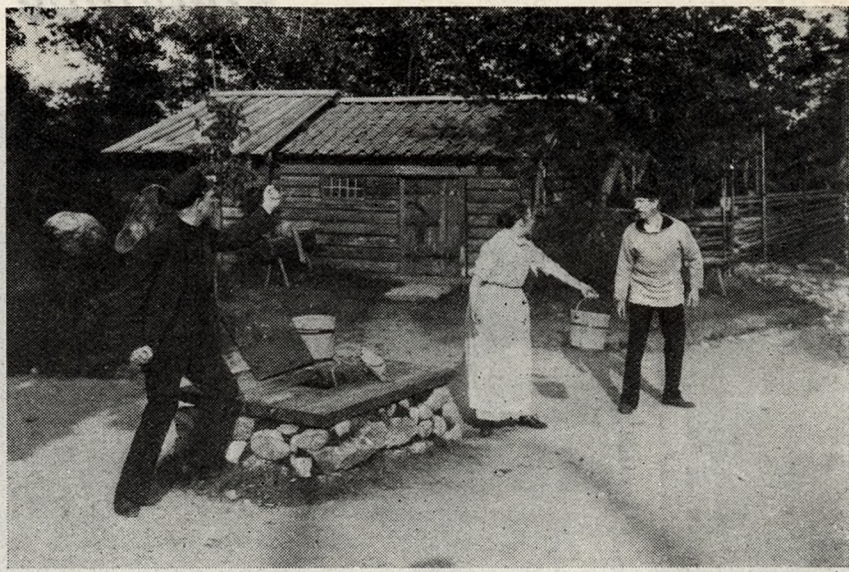
främst dagspressens huvudredaktörer, men vi ha ej tvekat att bland dem även inränga våra båda kvickaste skämttidningsredaktörer, vilka ju var i sin art stå som två förgrundsfigurer i svensk journalistik.

betyg jävas icke av Stockholmslidningarna. Det är visserligen icke okänt att huvudstadstidningar vid olika tillfällen understötlits av för ett visst partis grundsatser ivrande penningmän, men det är ett långt steg från detta och till det som åsyftas med uttrycket "köpt press". Dessbättre kan man säga att Stockholmspressens ledare och medarbetare i allmänhet stå fullt oberoende av enskild ekonomisk eller politisk despoti. Väl talar man om t. ex. Dagens Nyheter som det "liberala huvudorganet" eller om Stockholms Dagblad som "högerens officiella organ" liksom om Social-Demokraten som det socialistiska — numera högersocialistiska — partiets specialorgan o. s. v. Men i sin samhällskritik uttala dessa och andra Stockholmslidningar merendels sin egen

8. Hasse Zetterström (Söndags-Nisse). 9. Harald Sohlman (Afton-Bladet). 10. Leon Ljunghund (Nya Dagligt Allehanda). 11. Ivar Osterman, (Stockholms Dagblad). — E. Holmén foto.

mening och äro vanligen icke klavbundna vare sig av partierna, enskilda politikernas kommando eller utomständernes penningmakt. Det är oss obekant, om regeringen, såsom är fallet i andra länder, förfogar över hemliga, för pressaktion avsedda fonder, men det kan konstateras att man under senare tid i Sverige blott i enstaka undantagsfall kunnat nämna någon viss tidning som "regeringsorgan". I t. ex. Frankrike saknas som bekant icke tidningar, vilkas uppgift i allt väsentligt består i att föra enskilda, aktiva politikernas talan, och på andra håll är det icke sällsynt att tidningar eller enskilda pressmän låta betala sig för att södja en viss politik eller för införande av litteratur- och konstkritiska eller andra reklamartiklar. Man känner ju även fall från utlandet, när pressorgan och journalister för klingande guld lånat sig till vittomfattande kampanjer för att påverka massorna till fördel för enskilda intressen. Det bleve kanske svårt att uppdraga en håll-

Scener ur "Per Olsson och hans käring" på Skansens friluftsteater. Främst: hr Blomstedt (Per Olsson), fru Seelig-Sandgren, (mor Katrina), Fattig-Johan (hr Ytterman), hr Lundell (Olof), frkn Elsa Carlson (Lisa) och Erker (hr Öberg). O. Ellqvist foto.

bar skillnad mellan dylika press-sedlar och de mindre smakliga avarter av svensk journalistik som praktiserades i de s. k. specialnummer (industri- och landskapsnummer), som Aftonbladet, Allehanda och kanske även andra Stockholmsstidningar utgävo för ett antal år sedan. Men fränsett detta torde man få säga, att Stockholmspressen hållit sig anmärkningsvärt fri från korrupsion av ovan antytt och därmed jämförligt slag.

Stockholmspressens ton är merendels hygglig och resonlig — värdig är ett fråkigt epitet — och i genomsnitt kanske ej alldeles fri från en viss omsfändlighet, högtidlighet och tyngd i naturlig samklang med svenskt kynne. Framförallt i kåsörspalterna har man ofta kunnat önska något mer av det omedelbara, gemytliga och av en lätt självironi kryddade anslag, som vi känna från vårt södra grannland, och som även enstaka skribenter som Beyron Carlsson, Erik Nyblom, Hjalmar Lundgren, Ane Randel och ett fåtal andra tidvis lyckats få att klinga även i våra dagliga tidningar.

I upprörda tider skräda de Stockholmska tidningarna givetvis icke orden. Polemiken är en mycket omtyckt förlustelse och idkas icke blott i ledarspalterna. Men om partiernas pennfäktare i kampens hetta då och då — som vid den stora försvarsstriden för några år sedan, vid valfällerna och nu senast ibland under kriget — lämna de objek-

tiva skälens fält för att hugga in på person och bruka ett starkare färgat språk än svensk courtoisie gärna erkänner som lämpligt, så måste dylika förlöpningsräkningar till undantagen. Gott humör är måhända icke någon för Stockholmspressen särskilt utmärkande egenskap, fastmer kan man finna en sådan i en ofta smågrinig kritikasterstämning, som i viss mån sammanhänger med den allmänna fasan för att synas naiv och med den likaledes mycket utbredda lusten att "épater le bourgeois".

Av Stockholms utom Posttidningen tio dagliga tidningar höra åtminstone fyra av morgontidningarna, Dagens Nyheter, Stockholms-Tidningen och de båda Dagbladen, till vad man kan kalla den "stora" pressen. Social-Demokraten, Aftonbladet och Nya Dagligt Allehanda ha visserligen ej ännu nått samma omfång som "the big four", men äro, även de, mer eller mindre fullständiga nyhets- och "kultur"-organ, i vilka den politiska stommen endast utgör en offast jämförelsevis ringa del av den stoffmassa, den "läsning", som dagligen tillhandahålles allmänheten. De övriga, Afton-Tidningen, Svenska Morgonbladet och Stockholmspressens Benjamin, Folkets Dagblad Politiken, visa bestämd tendens att följa samma utveckling.

Scen ur "Hur Lars fick en fästmö" på Hagateatern. Hr Junggren (Lars i Granhult) och frkn Kvarnström (Elsa). Pressfotobyran foto.

Jag har ofta hört västeuropeiska främlingar utala sin beundran för våra storställda Stockholmsstidningars textrikedom, mångsidighet och annonsmassor. Vi undgå knappast själva att finna dem kvantitativt, men även kvalitativt imponerande. Det finns ju folk som alltid glävs på "de usla tidningarna" och anse dem onödigt vidlyftiga, fast det "aldrig står någonting i dem". De flesta av den stora allmänhet i huvudstaden och ute i landet, som följer Stockholmspressen, torde dock vara av den meningen att den vittnar om högt uppdriven presskultur i ett folkfattigt land, vars huvudstad ännu har ett ganska avsevärt stycke kvar fram till den halva miljonen.

Söndagsnumren, som numera utges av alla utom Social-Demokraten, Svenska Morgonbladet och Folkets Dagblad Politiken, ha visserligen ännu icke nått upp till den formigen fruktansvärda volym som många amerikanska tidningars, och till huvudnumrens illustrationer användes ännu så länge blott svart och vitttryck. Men på senare lider har konkurrensen drivit fram en ytterligare utvidgning av dessa av illustrationer, värdefulla kulturartiklar och allehanda förströrelseläsning svällande tidningsnummer. Så har Dagens Nyheter börjat utge en fyllsvidare, men antagligen icke allt för länge blott åttasidig särskild söndagstidning, som med sitt moderna djuptryck minner om vissa tyska tidningars "Beilagen". Och Stockholms Dagblad har icke nöjt sig med mindre än inlägg i sitt

Sommarteatrarna

DET ÄR ETT SANT NOJE ATT SE EN KULTIVERAD komiker som hr Winnerstrand, Farsens galna situationer ha inte lyckats fördärva hans fina talang, han vet var gränsen går som skiljer det måttfulla skämtet från det grova och bullrande clowneriet, och han överskrider den aldrig.

Det är också han som nu i gemenskap med fru Tollie Zellman gör att Bernhard Shaws något anlupna lustspel "Man kan aldrig veta" har vunnit en viss framgång på Djurgårdsteatern. Deras duoscener med de talrika Shawska nyanserna av ironi och naivitet ha en lustspelsprägel av genomgående finhet och måtta. Men i övrigt företer samspelet rätt hårda motsättningar av ordinär talang och chargerad sällskapsteater. Vi trodde dock, att sådana pinsamma överdrifter som unga miss Dollys framsällarinna får tillåta sig, skulle vara avskrivna från en teater, som står under modern ledning. De skulle på sin höjd ha godkänts i Skråtuna för en 40 à 50 år sedan.

Skansens friluftsteater hade premiär på pingstafven och programmet upptog Gustaf av Geijerstams ypperliga folkpjäs "Per Olsson och hans käring". Det är som känt icke det traditionella teaterfolklivet man får göra bekantskap med i Geijerstams bondeskildringar utan människor gripna ur levande livet och

inne och ute. ☺

framställda med all nödig realism och kärva humor.

Vad utförandet beträffar är det höjt över allt beröm — hr Blomstedts Per Olsson, fru Seelig-Sandgrens elaka bondhustru, hr Yttermans Fattig-Johan, hr Lundell som sonen Olof, frkn Elsa Carlssons Lisa, västgötaknallens representant o. s. v., alla äro ypperliga. Hr Gustaf Linden, som handhaft regien, har ännu en gång ådagalagt sin eminenta förmåga som instruktör. Blir det nu gott om vackra och ljumma affnar, torde Skansens teater ej behöva sakna en talrik publik i sommar.

Hagateatern gav som premiär några dagar senare ett nytt folklustspel, "Hur Lars fick en fästmö" av Felix Körling. Det när ej upp till Geijerstams stycke i fråga om sann karaktärs-teckning och märgfull dialog, men innehåller åtskilliga tacksamma scener vartill kommer en del vackra melodier och muntrande dans. Hr Bertil Junggren och Yngve Nykvist samt fru Alma Bodén och frkn Sara Kvarnström äro de som huvudsakligen bära spelet och gott skilja sig från sina uppgifter.

Premiärpubliken och de uppträdande duschades av ett ihållande regn, men det kunde ej lägga sordin på den glada stämningen på scenen och i "salongen".

ARIEL.

**Fyrtornets
FISKBULLAR
KAVIAR
SARDINER
RADHES ANJOVIS**

i ostronsås, Kryddsill, Matjessill, Apftbitar, Vingasill, Rensad anjovis i dill, Skinn- o. benfri ostronanjovis. Levereras i bleckkärl.

**A.-B. Sveriges Förenade
Konservfabriker**

GÖTEBORG Kungl. Hoflev.

**Till tvätt
och diskning!**

Ersättning för tvål och såpa,

**GAHNS
TVÄTTEXTRAKT**

graderade flaskor.

En flaska till 100 liter vatten

Om bruksanvisningen följes
erhålls tillfredsställande resultat.

PENSIONS FÖRSÄKRING
Allmänna Änke- och Pupillkassan i Sverige

Meddelar försäkring för pensioner dels till efterlevande änkor och barn dels ock till annan viss person oberoende av skyldskapsförhållande.

Inträde är öppet för varje svensk undersåte, som med avseende å hälsotillstånd provas antaglig och icke uppnått 60 års ålder. Pension kan betingas från 100 till 1,500 kronor. Insats en gång för alla kontant eller delvis genom revers eller ock årliga premier.

All vinst tillfaller de försäkrade i form av årlig tillväxt av pensionen under den persons livstid som betingar pensionen. Pensionstillväxten utgår med lägst 2 högst 5 procent för år å det betingade pensionsbeloppet. Prospekt portofritt på begäran, varvid denna tidning bör återopas.

STORKYRKOBRINKEN 11, STOCKHOLM

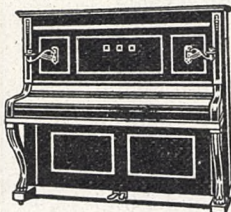
Jag har provat Ahlbergs jästpulver. Det är verkligen bra. Det jäser kraftigt och ger ingen bismak. En verkligt god nyhet för alla husmodrar: (Utdrag ur ett brev) Ahlbergs jästpulver säljes överallt: i parti hos Carl Ahlberg. Riks. 5265, St.-t. 15913 och 26090.

För den nyfödde

Komplett utstyrelse, stora praktiga plagg välsytt av gamla goda tyger. Provkartong 10 kr. Extra elegant 12,50. Praktiskt sänglinne 20 kr. Finaste piquétröjor 4 kr. Bärmantlar 6 kr. Fin fina mössor 3 kr. Fru Caspersson, Järntorgsgatan 3, Örebro.

Vasa Fotomagasin A.-B.
Göteborg
köper, säljer och byter begagnade kameror m. m. Tillskriv oss. Tel. 13673

PIANINON

av förnämsta fabrikat & lager från flera kungl. hovleverantörfirmor. Modernastilar, olika träslag. Goda avbetalningsvillkor. Rabatt vid kontant köp.

Tillskriv oss genast om Ni är spekulant.
A.-B. Fogelqvists Musikhandel,
Tel. 691. Norrköping. Tel. 691

Grått Cheviot-Strumpgarn
säljes i mindre poster mot postförskott till kr. 15:90 pr kg. Garnprov mot 12 öre i frimärken.
KRISTINEDALS, Lidköping.

Under
Juni, Juli och Augusti
hälles
Iduns Expedition
öppen
Lördagar kl. 9-3. Övriga vardagar 9-4.

**HENRIKSSON
PUDDINGPULVER**

BÄSTAERSÄTTNING
FÖR ÄGG- OCH ALLA
SLAG BAKVERK
PLÅTAR PANN
KAKOR OCH PUD
DINGAR GÖR
JÄSTPULVER
ÖVERFLÖDIGT.

**HENRIKSSON
TEKN. FABRIK A.-B.
ÖREBRO**

söndagsnummer av en hel fristående publikation. Vi kunna intet veta om vad som skall hända, men intet skäl synes föreligga för ett antagande, att inte konkurrenterna hitta på jämförliga publiklockelser och Stockholmspressen i gemen trampar vidare i den antydda riktningen.

Orsakerna till de stora Stockholmstidningarnas betydliga volym ligger nog icke enbart i den allmänna konkurrensen och utvecklingen. De stora Londontidningarnas sidantalet är jämförligt med de Stockholmska drakarnas, men i förhållande till sidantalet synes de föras innehåll merendels vara större. Detta torde huvudsakligen bero på finare tryck och betydligt sparsammare uppställning av särskilt småannonser. Vilken oerhörd plats taga icke numera t. ex. biografannonserna! Kanske får man i Stockholmstidningarnas spaltlösare tryck av både text och annonser se en följd av den lätta tillgången på jämförelsevis billigt papper.

En bidragande orsak till den stora rikedomen på kulturnarartiklar och spaltfyllande förströelselesning — konst-, litteratur- och kulturhistoriska, filosofiska, naturvetenskapliga, ekonomiska, sociala, politiska uppsatser, resebeskrivningar, noveller m. m. — som så goft som dagligen kunna läsas i Stockholmspressen, ligger förvisso ock i den anmärkningsvärda fattigdomen på tidskrifter i Sverige. Många och mycket av det material som nu söker sig väg till dagspressen har egentligen karaktär av tidskriftsbidrag. Men den allmänhet som hämtar sin huvudsakliga visdom ur tidningarna har i Stockholmspressen ovanligt rikt tillfälle att mätta sin kunskapsförst.

Det är klart att publiken genom hela detta system uppfostras till allt större anspråk på tidningarna, och att dessa icke alltid ha lätt att uppfylla dem. Konkurrensen tillåter i regel ingen avknappning. Också har man vid mer än ett tillfälle uttalat tvivel om fördelen för pressens sunda utveckling av den enorma spänning av tidningarnas ekonomi som systemet medför. Genom att pressa det för hårt beredes jordmånen för osund journalistik.

Stockholmspressen i sin nuvarande gestaltning är resultatet av förändringar, som i allmänhet icke gå längre tillbaka än till århundradets början, och så småningom genomförts. De gälla både själva journalistikens anda och art och tidningarnas yttre. I flera fall har omläggningen till det mångsidiga formatet, som möjliggjorts genom införande av moderna snällpressar av hög kapacitet, företagits först under de senaste tio åren.

En jämförelse mellan tidningarna vid 1900-talets begynnelse och nu visar hur stark utvecklingen varit och vilken radikal omgestaltning som egt rum.

Stockholms tidningar under den äldre journalistiska perioden voro större eller mindre fyrsidiga blad; då och då — oftast lördagar och vid jultiden, eller eljest då annonstillflödet var särskilt starkt — trycktes ett löst inläggsblad eller B-nummer, ibland även därtill C-nummer. Tidningarnas lokala karaktär var starkt framträdande. Stockholmsjournalisternas aktionsradie sträckte sig i regel icke utom Stockholms och de närmaste omgivningarnas gränser. Landsorten behandlades vanligen styvmoderligt i enstaka telegram och notiser. Grannländerna inkräktade merendels ej mycket på utrymmet — naturligtvis med undantag för enstaka tillfällen som t. ex. 1905. Utrikesavdelningarna voro i de flesta fall inskränkta till fåtaliga byråtelegram oftast i av tyskar och danskar gjort urval; översikter och självständiga utrikesartiklar förekommo sparsamt och sällan burna av större sakkunskap. Intervjuer voro ytterst sällsynta: Tore Blanche var en av de få som före

**DUN
TÄCKEN**

Högsta komfort.
Idealet för all säng-
beklädning.

J. SVENSSON & BOURGHARDT
SPECIALFABRIK - VINSLÖV.

Katalog
på
begäran.

Rikstol.
20 &
121.

**A.B. FÖRENADE
PIANO & ORGELFABRIKER
GÖTEBORG.**

Flyglar, Pianon, Orglar
från landets förnämsta
fabriker.

En plats-annons uti
Vermlands-Tidningen
läses i över
Vermlandshem. **10,000**

Länets enda dagliga tidning.
Huvudkontor: **Karlstad.**

Vykort, Bjudningskort och Matsedlar
med bild av herrgårdar och villor utföras efter insänd fotografi. Billiga priser. Prov på begäran.
A.-B. Malmö Ljnetrycksanstalt, Malmö.

HUSQVARNA
SYMASKINER
ÅRO BÅT

STEINWAY

Ensamagentur: Steinway & Sons
Lundholms Planomagasinet
Julebergsgatan 3A, Stockholm.

SILKES- KOFTOR OCH MÖSSOR

FÖR BARN

äro nu inkomna
i vackra modeller
och stort urvall!

Finns i vitt, rosa, ljusblå, mörkröd och marin

Storl. 2 år 3-4 år 5 år 6 år 7-8 år 9-10 år 11-12 år 13-14 år

Kr. 40.— 45.— 50.— 54.— 58.— 63.— 67.— 72.—

MÖSSOR i samma färger
Kr. 9.50 och 10.50

PAUL U. BERGSTRÖMS A.-B.

BARNEKIPERINGEN — DROTTNINGGATAN 74 n. b.

SJU

dagar i veckan

läses en annons!

IDUN

Mot mal, kackerlackor, väggohyra,
flugor och andra dylika insekter finnes
intet bättre utrotningsmedel än

Kammerjäger.

Finnes i askar å 0,80 och 1,50 i alla
Färg- och Kemikalieaffä-
rer samt hos ensamimportörerna
Aktiebol. Eug. Wingård, Malmö.

Norstedts Nyheter till sommaren:

Nils Magnus Folcke:

En vår igen. Dikter. Kr. 4:—

Tom Forssner:

Den stora donationen. Kr. 7: 50
Skådespel.

Karl Gjellerup:

Den gyllene grenen. Kr. 9:—
Roman från kejsar Tiberius dagar.

F. Hagerup:

**Rätt och kultur i nittonde
århundradet.** Kr. 9:—

Aina Hamilton:

Kvinnliga yrken. Kr. 7:—
Vägledning skriven av sakkunniga.

Carl G. Laurin:

Människor. Kr. 14: 50. Inb. Kr. 17:—
Essayer. 2:a uppl.

Joseph Aug. Lux:

Grillparzers kärleksroman. Systrarna
Frölich. Roman från Wiens klassiska tid.
Utkommer inom kort.

Romain Rolland:

Dagar som komma. Kr. 4: 75
Ett freds-drama.

Colas Breugnon. Roman. Utkommer inom kort.

Sir Rabindranath Tagore:

Offret o. andra dramer. Kr. 8: 50. Inb. Kr. 11:—

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

den nya tidens genombrott förlänade denna art av journalistik personlig karaktär. Illustrationer saknades alldeles. Redaktionernas journalistiska initiativ voro inskränkta till ett minimum.

Det verkligt nya som kom var en vidgad uppfattning av journalistikens medel, metoder och mål, och den centrala idé som vann insteg, slog igenom och revolutionerade Stockholmspressen låg i den vaknande insikten om nyhetsmaterialets allt behärskande värde.

De resonnerande artiklarna fingo på alla håll maka åt sig för de refererande bidragen. På alla områden, från det politiska och hela skalan uteder, indrogs allmänheten själv i det dagliga meningsutbytet i dittills oanad utsträckning. Ogonvittnen, sakkunskapens företrädare och intressenterna själva vid allt som inträffade och i alla möjliga förhållanden, varav publiken kunde tänkas vara, borde vara eller skulle göras intresserad, bereddes tillfälle att framkomma med sin åsikt och erfarenhet. Det moderna reportage's tid hade kommit. Den dagsjournalistiska konkurrensen antog allt mera formen av en kapplöpning om nyheterna och deras möjligast fullständiga och intressanta betydande. Alla medel sattes i verket för detta ändamål. Journalisterna blevo specialister i högre grad än förut. Det egna landet och hela jorden braktes genom tidningarna den läsande allmänheten närmare in på livet än någonsin förr. Den journalistiska tonen laddades till högspänning med aktualitet och sensation, och åskådligheten understöddes med bilder. När "ingenting hände" och även eljes började tidningarna framträda med egna initiativ, som kunde ge uppslag till sensation, upplysning, förströelse: undersökningar, korståg och kampanjer, välgörenhet i olika former, folkförlostelser, tävlingar, utställningar, sportfester o. s. v. i all oändlighet. M. e. o.: Stockholmspressen fick och har nu en journalistisk betydelse för både huvudstaden och landet i övrigt, som står i ganska god överensstämmelse med den som uppnåtts av de bästa, väl i huvudsak amerikanska förebilder, som varit bestämmande för dess utveckling.

Övergångstiden från det gamla systemet till den deciderat moderna perioden i Stockholmspressens utveckling kan räknas från 1897 och fram till 1909.

Det nya tidningskedet inleddes i viss mån av Svenska Dagbladets övergång i Helmer Keys händer samma år som 90-talets Stockholmsutställning egde rum. Tidningen utvecklades betydligt och blev flersidig i sammanhängande format, vilket var en viktig nyhet. Utrikesavdelningen gjordes större, mångsidigare och aktuellare än förut varit brukligt. Men det som framförallt gav tidningen dess karaktär var det av Verner von Heidenstam framlagda nationella kulturprogram, som tidningen skulle arbeta för. Den skulle bli ett stort "kultur"-blad — en benämning som sedermera länge och väl hängde i och på liberalt håll brukades i sarkastiskt-ironisk mening. Den kanske radikalaste reformen av den Stockholmska tidningstypen genomfördes emellertid först år 1909, när Dagens Nyheter med O. Hemberg som arbetschef bröt med gammal tradition genom det djärva steget att börja tidningens text på första sidan, över vilken annonsörerna dittills härskat oinskränkt. Svenska Dagbladet hade under den nya regimens första år försökt något liknande, men sedan återgått till den gamla ordningen. Den moderna uppställning, som Dagens Nyheter senare blev den första stora tidning i Stockholm att tillämpa, hade förresten icke praktiserats på Svenska Dagbladets uppslag. Dagens Nyheter genomför-

SOMMARENS ROLIGASTE BÖCKER

Henning Berger:

Svarvstolen.
Noveller.

— detaljrealism, människokännedom, medryckande äventyrlighet.

Ragnar Carlsson:

Skepparhistorier.

— en ny författare — men en som kommer att låta tala om sig.

Gösta Segercrantz:

Ministerpresidentens väninna.

— ett smittande gott humör.

Evert Taube:

Mina damer och herrar...

— små pärlor vad stil och koncentration beträffar.

Elin Wägner:

Kvarteret Oron.

En Stockholmshistoria.

— en lika spirituellt som aktuell bok.

Arnold Bennet:

Kurtisanen.

Roman.

— en på samma gång sanningenlig och konstnärlig bild av Londonlivet under krigsåren.

Tristan Bernard:

Skriket i natten.

Detektivhistoria.

— skickliga intriger — litterär stil.

Joseph Conrad:

Ett tärningskast.

Roman.

— denne gamle vittbereste sjöbjörns berättelser om det äventyrliga och friska livet i exotiska farvatten är något av det utsökteste man kan finna.

Stephen Mc Kenna:

Sonja.

Roman.

— en guldgruva för kännedomen om det moderna England — en sällsam och fängslande kärleks-saga.

Jéreme och

Jean Tharaud:

Korsets skugga.

— en sällsynt fin och stämningssättad skildring från de ungerska judarnas liv.

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

”Sybordsmaskiner”

Det bör ej vara damerna obekant

att man med Gooda-Jästmjöl når det bästa resultatet vid småbak.
Säljes i burkar à 15, 25 och 50 öre.

Handelsaktiebolaget Sten Sjögren & Co.

FREJAMI PASTILLERNA

fylla såväl hygienens som den goda smakens krav. Vägörande vid fall av hosta, heshet och liknande åkommor.

REN SOCKERPRODUKT!

SALJAS ÖVERALLT!

Ett parti svarta
SILKESSTRUMPOR
inkomst. Pr par
Kr. 4,50.
HÄLSINGBORGS LINNEAFFÄR,
8. Förstadsgratan 2, MALMÖ.
Tel. 4812.

KONSTEN

att spara pengar är svår i dessa tider. Genom att köpa Edra varor från oss kan Ni dock göra avsevärda besparingar. Inga kriskvallitör! Billiga priser! Rekvisirera genast vår sommarkatalog, som erhålles gratis, ej franko.

Ahlén & Holm, Stockholm.

VOLTAS

elektriska värmeapparater
göra husmoderssystem lätt och andervärmt

ELEKTRISKA AKTIEBOLAGET VOLTA

ULYSUNDA PR. STOCKHOLM
UTSTÄLLN. BIRGERJARISG. 21

de reformen, när tidningen nämnda år erhölet sina nya stora pressar och förvandlade sitt format till det nuvarande. Knuten i det nya systemet låg däri, att nyhetsavdelningens förnämsta eller mest uppseendeväckande telegram och artiklar placerades på första sidan, med den påföljd att läsaren, då han fick tidningen i hand, ögonblickligen kom på det klara med vad som var dagens ”stora händelse”. Så småningom fullkomnade Dagens Nyheter sin första sidas typografi därhän, att överskådligheten och den raffinerade rubrikbehandlingen icke överträffats av någon tidning i Stockholm.

Det är klart att den ”nya” tiden icke knöt sig enbart till varken ett regimskifte, ett ideellt program eller tekniska reformer. Det var själva journalistiken som förändrades. Ovan har antytts i vilka avseenden. Mårnen, som härvidlag först trädde i förgrunden var Carl G. Tengvall.

Under en del av 90-talet Smålandsredaktör liksom Otto von Zweigbergk, kallades Tengvall 1897 av denne till redaktionssekreterare i Dagens Nyheter. Han satte sig in i nyhetsteknik sådan den vid denna tid praktiserades i Dagens Nyheter och fick upp blicken för Stockholmsförhållanden. Men Tengvall lyckades ej göra sig fullt gällande i Dagens Nyheter utan blev följande år Helmer Keys medredaktör.

Det Svenska Dagblad han under de följande tio åren kom att ägna sin eminenta duglighet var en tid framåt Heidenstams, Oscar Levertins, Tor Hedbergs, Hjalmar Söderbergs m. fl:s allbekanta och delvis rätt inflytelserika ”kulturblad”. Under högsta ledning av H. Key, som var och alltjämt är en stor affärsman och operaregissör, och Tengvall, som var en rivande kraft, utvecklades tidningen till den första av de stora svenska drakarna. Tengvall tillkommer äran att ha infört draksystemet med sina fördelar och nackdelar i Sverige. Säkert är, att han med sin överflödande rikedom på initiativ och i kraft av sin outtröttliga energi gav den svenska journalistiken en stark stöt framåt. Det förnämsta resultatet av hans verksamhet vid Svenska Dagbladet låg måhända ej i en fullt modern utformning av tidningens nyhetsavdelning, utan kanske snarare i den bredd och omväxling varmed han behandlade kulturavdelningen, och den intensitet och fart han med sina stora krav på medarbetare och underlydande brakte in i tidningsarbetet överhuvud, för vilket han öppnade förut alls ej eller ringa bearbetade områden. Det är knappast för mycket sagt att det framförallt var Tengvall som ryckte upp Svenska Dagbladet till det betydande organ det sedermera blivit, och att hans journalistik var livsduglig, kan man måhända se därav, att tidningen stod sig gott i den stora, mångåriga konkurrensen med Stockholms Dagblad, när Tengvall 1908 övergått till denna tidning och med tillämpande av ungefär samma metoder som i Svenska Dagbladet ägnade denna tidning sin kraft och gjorde en likaledes stor och modern tidning i fulländad drakstil av det gamla ämbetsmannabladet. Att hans sätt att med alla medel ”köra fram” en tidning och nästan hänsynslöst brassa på sida efter sida icke enbart var till gagn för Stockholmspressen har redan antytts. —

Här skall icke göras något försök till upp- räkning av de tidningsmän och författare som under och efter Tengvalls tid medarbetat i Svenska Dagbladets spalter, lika litet som av dem som bidragit till de övriga stora Stockholmsstidningarna: det skulle leda till en allt för lång lista på en allt för stor del av det politiskt, konstnärligt, litterärt och vetenskapligt framstående Sverige. Blott ett och annat namn skall här flyktigt nämnas.

(Forts.)

Vikingkrämens enastående, fullt vetenskapliga sammansättning är grundad på de mästa ingående undersökningar över såväl lädrets byggnad och egenskaper, som av de olika ämnenas inverkan därå. Den tillverkas av de skickligaste fackmän i modernt inrättad specialfabrik.

Tillverkare:

Industriaktiebolaget VIKING, Örebro

Kunglig Hovleverantör

VITRUMS
FERROL

är det kraftigast aptitgivande och mest stärkande av alla moderna organiska järnpreparat. Synnerligen lättsmält fördrages det av den ömtåligaste mage. Vid blodbrist och svaghet av största verkan. Dess angenäma smak gör att det med lätthet tagas av såväl barn som vuxna.

Tillverkas å

**APOTEKET VASENS DRUG-
HANDELS LABORATORIUM
STOCKHOLM**

Originalflaskor om 500 gram.
Finnes å alla apotek.

Använd alltid vid Edra bak
Cederroths Jästpulver

så erhåller Ni de läckraste tårter och kakor, det åstadkommer en lucker jäsnings och lämnar ingen bismak. Pris pr burk 25 öre, i varje väl sorterad affär.

Cederroths Tekniska Fabrik, Stockholm.

Ramens Historia

— intressant broschyr — gratis o. franko från **Fredrik Wilkenson**, Stampgatan 8 I, Göteborg

Annonsera i Idun!

Olycksfall- och sjuk-
Skadestånds-
Automobil-
Motorcykel-
Glas- o. Vattenskade-
försäkring.

Försäkrings A.-B. NORNAN, Göteborg.

Ingen tvätt dag utan

de moderna förbättringarna, vilka borttagit all motvilja för sådana dagar. Till dessa förbättringar hör framför allt Universal-Tvättpulvret »Solidar». Dagen före tvätt dagen upplöser man medelst omröring ett litet paket Tvätt-Extrakt »Solidar» i litet kokande vatten, tillsätter denna lösning 30—40 liter varmt vatten och uppmjukar tvätten däri. Följande dag uppvärmer man denna lösning, vrider ur tvätten, kokar densamma i en ny lösning och låter den sedan gå genom maskinen, eller också tvättar man densamma för hand.

”SOLIDAR”-
TVÄTT är vit, fin, utan fläckar och får aldrig en gul anstrykning eller en oangenäm lukt. Att tvätta med Solidar är angenämt, skonar händerna, krafterna och tvätten.

SOLIDAR

Moder Svea: "Glädjens, mina barn i Midsommar-tider och glömmen aldrig att **FLORODOL-TVÅLEN** bevarar eder ungdomliga fägring, och skyddar hälsans rosor på edra kinder."

